

**MARUZATIM VAR:
TÜM KUŞATMALARA KARŞI
ONURLU BİR YALNIZLIK**

Ali O. Özbayrak

“Kurgu okumak bir uyuşturucudur; kurgu okuru bir bağımlıdır. Bütün bağımlılıklarda olduğu gibi, onu açıklamaya yönelik her türlü teşebbüs mutlaka sınırlı kalacak, çünkü er ya da geç akılcılık duvarına toslayacaktır.” diyor Juan Gabriel Vasquez, *Çarpıtma Sanatı* adlı kitabında. Yine de eleştirmen, okur, bu uyuşturucu tesiri altında mırıldanmaya başlar daima. Uyuşturucu kullandıktan sonra sayıklamaya başlayan ve bunları kayıt altına alan şairleri anımsayın. Bu sayıklamalarla dünya şiirine yeni bir soluk verdiler. O zaman eleştirmen de uyuşturucu etkisindeyken bu sayıklamayla metne bir yön veremese de metindeki gizleri açığa çıkartacak bir pusula olabilir. Steiner’in, eleştirmenleri köpek balığı önünde yüzen küçük balıklara benzediğini biliyoruz. “Dikkat, geliyor!” diye haber verebilir eleştirmenler, ötesini yapamazlar. “Bakın, bu kurguda şöyle bir nokta var; burada bu var.” diye gösterebilirler ama asıl olan kurgudur ve kurgu, her okurun zihninde bir yenden yaratım sürecine girer. Bu noktada yazarından da ayrılarak kendi bağımsızlığını ilan eder.

Kurgu, her ne kadar kendi bağımsızlığını ilan etmiş olursa olsun bu toprakların geçmiş tarihi yazarının belleğindedir. Belki de bu yüzden metnin okura kendini iyice açması için, yazarın belleğinden dökülen diğer sözlere de anlam aramak, eleştirmenin de en önemli görevlerindedir. Sözü, fazla uzatmadan İletişim Yayınları’ndan çıkan *Maruzatım Var* kitabına getirmek istiyorum. Sait Faik Ödülleri kısa listesine alınan *Maruzatım*

Var; “Sabah Sesi”, “Asliye Hukuk Hâkimliği’ne”, “Tenes’in Baltası”, “Eşik”, “Aziz Bey”, “Bir Sokak”, “Talih Kuşu”, “Oturun Mavi Bulut’un Eksik Listesi”, “Koş Sevil Koş!”, “Yetişkin Oyunları” olmak üzere on öyküden oluşuyor.

Nurhan Suerdem, Münire Çalışkan Tuğ ile yaptığı söyleşide; “Bu öyküyü yazarken esas çıkış noktam, bir gazete de okuduğum ‘Yalnız balina’ haberi idi. ‘Yalnız balina’, -türü de belli değil diğer balinalardan farklı bir şiddette ses çıkardığı için hiçbir balina tarafından duyulamıyormuş ve yalnız yaşıyormuş. Bu haber beni çok etkilemişti. Sabah sesinin yalnızlığıyla balinanın yalnızlığını bir araya getirdim. Meral’in sesi de aile içinde alışıldık seslerden farklı ve kimse onu duymuyor, anlamıyor; ilkokul arkadaşı Berna hariç. Bunu biraz da toplumdaki bizim yani geriye kalan yüzde ellinin durumuna benzetiyorum. Sesimiz kimseye ulaşamıyor. Yalnız balinaları bir gün anlayabilecekler de

çıkabilir. Umutluyum.” diye dile getiriyor. Yazarın bu sözleri, metnin kendini açması bakımından son derece önemli.

Stendhal, *Parma Manastırı*'nda “Bir edebî eserin içindeki politika, bir konserin ortasında patlayan tabanca gibi kaba ve görmezden gelemeyeceğimiz şeydir.” diyor. Bu sözü sonuna kadar savunurken Barthes'in “İçine değer, görüş, etik, ahlak girerse orada bir kurgudan bahsedilemez, çöker.” görüşünü de es geçmiyorum. Bir kurgunun içindeki politik duruşlar; kurguyu çöktürmeyecek bir şekilde öyküye yedirildiği zaman, nitelik adını verdiğimiz çıtayı üst seviyelere taşıyor. *Maruzatım Var* kitabı da yaşadığımız coğrafyanın, haykırmak istediklerimizin ve hayattan memnun olmayışımızın öykülerini barındırıyor. Yaşadığımız çağın gürültüsü içinde duymadığımız, duymak istemediklerimizin anlatısı.

Nurhan Suerdem, kahramanının sesi dışında hiçbir sese müsaade etmeyen bir yazar. Hayat karşısında çöküntüye uğramış, yaşanan olaylar karşısında çaresiz kalmış, kendi isteği doğrultusunda hayatına yön verememiş kahramanların sesleriyle kuruyor öykü evrenini. Öykülere tek tek bakıldığında -kahraman dışında başka bir ses duyulmasa da- çocuk, yetişkin, yaşlı, her yaşta kahramanın etrafında kurduğu bu evrende, hikâyesini çok sesli bir koroya çevirebiliyor. Tüm öykülerde “hayattan memnun olamama” hâli mevcut. Günlük dertleri değişse de trajik durumları hep aynı. Yutkunuşlar, sessiz kalmalar, toplumun yargılarına boyun eğmeler. İçerde gürül gürül bir isyan taşırken bu isyanı dışarı taşıyamamalar. Evet, Nurhan Suerdem; içte başlayan büyük isyanları yazıyor ama bu isyanlar, kahramanların hayatında bir değişim yaratmıyor. Sadece seslerini çıkarmak istiyor Suerdem'in kahramanları ama bunun ötesi yok. Zaten bu yüzden öyküler, hep

anlatma üzerine kurulu; kahraman -*anlatıcı*- hiç susmuyor.

“Sabah Sesi” öyküsü, üç çocuktan sonra istenmeyerek -*kazara*- olan Meral'in dilinden anlatılan bir öykü. İstenmeden dünyaya gelmenin, ablaları gölgesinde büyümenin, onların eskilerini kullanmanın, asla öne çıkamamanın, birey olma savaşının anlatısı. “Kimse bana değmedi, benden bir şey istemedi, sormadı, söylediklerimi de duymadı.” sözleriyle ortaya koyuyor psikolojik durumunu. Sonradan olmanın etkisiyle aile içinde asla sesi duyulmamış, kendini belli edememiş bir karakter. İki kız kardeş arasında farkına varılmadan büyümüş, ilk fark edilişi bir hata yüzünden olmuş ve bunun sonucunda şiddete maruz kalmış. “Yediğim o tokattan sonra, sesimin evin duvarlarına çarpıp bana geri gelmesinden başka bir işe yaramadığını anlamıştım. Artık gerekmedikçe onlarla konuşmuyordum, çok sesli bir ortamda dilsiz olmayı seçmiştim.” Abisi tarafından senelerce baskılanarak etrafında erkek sinek bile bulunduramamış. Yaşını aldığı anda ise toplum baskısı, tam tersi istikamette ilerleyerek evlen baskısına dönüşmüş.

Tıpkı röportajında bahsettiği ‘yalnız balina’ gibi Meral karakteri. Aile içinde görülmemenin, maruz kaldığı hem psikolojik hem de fiziksel şiddetin etkisiyle kendi hayatına yön vermiş, sesini senelerce duyuramadıktan sonra yalnızlığa alışmış ve hayatına kimseyi almamış bir karakter. Ancak toplum baskısının hiçbir zaman yaşla alakası olmadığını göstergesi olarak bu onurlu yalnızlığı aile yeniden bozmak ister ve Meral'i sürekli birileriyle tanıştırlar. Tanıştırdıkları adamın boşanmış olması, geçmişi önemli değildir. Önemli olan noktası, zengin olmasıdır. Yazar, bu öyküde ciddi manada toplumun anatomisini çıkarmayı başarmıştır. Kadın-erkek kavramlarına bakışının aşikâr

olduğu öyküde, bir başka mesele de erkeğin parasal gücü yani meta. Tanıştırılmak istenen erkeğin Meral'i kitapçıda bir söyleşiye götürdüğünü öğrenen ablalar, hemen bir başka aday bakmaya başlar çünkü ilk görüşmede beklenen olgu, Meral'in lüks bir restorana götürülmesidir. Kültürel olguların toplum nezdindeki değerine güçlü bir gönderme yapılmıştır. Oysa Meral'in ruhunun derinliklerine inebilecek, onun hassas noktalarını keşfedebilecek bir adaydır bulunduğu kişi. Ancak burada toplum ablalar olarak karşımıza çıkar-, onun geleceğine yeniden ket vurmaya çalışır. Zira meta, zenginlik önemlidir ve kardeşlerinin hayatına bu minvalde yön vermesini isterler. Meral, çocukluğundan gelen duyulmama psikolojisiyle adamlarla buluştuğunda da hiç konuşmaz, kendini öne çıkaramaz. Hatta bu yüzden yanında çocukluk arkadaşını götürür ve tüm gece adamlarla Meral'in arkadaşı konuşur. İçinden birçok şey geçmesine rağmen kendini birey olarak ortaya koyamamıştır. Meral, sesini duyuramamasına karşın öykünün hiç susmayan anlatıcısıdır. Ancak bu susmama hâli, isyan, kendi içerisinde yaşanır. Öyküye hâkim olan içsel sestir. Yazar, bu çok sesliliği kurgusuna iyi bir şekilde yedirmeyi başarır.

Bir karakterde patlama noktalarında bir değişim gerçekleştiği an, hikâye büyük ve gelişim kaydeder. Öykü evreni okuru içine çekiyor ve okurun kulaklarından Meral'in sesi hiç dinmiyor. Tüm olanlara rağmen Meral'de güçlü bir değişimin, bir patlamanın olmaması okur için can sıkıcı. Bu noktada hayatla birebir örtüşüyor. İnsanın karakteri ne olursa olsun değişmemekte, içte başlayan isyanlar ne kadar güçlü olsa da kabuğunu kırıp birey olamıyor ve kendini bulamıyor. Anlatıcının sesi, sokağın gümbürtüsünde yok olup gidiyor. Peki, bu öyküyü güçlü kılan anlatıcının sesi mi yoksa

Meral'in çocukluğundan itibaren hep aynı rotada yol alması mı? Duyulmama, sesinin çıkmamasına başlayan isyan mı yoksa okurun beklentisine rağmen kaybetmesinden dolayı okurun isyanı mı? Hakikat büyük harfle yazılmadığı, kahramanlara dayatılmış kuralların içinde yaşamaya devam ettiği için bu öykü, son derece değerli. Kalan her şey okurun yorumu...

Hayattan memnun olmama ve buna karşı başlatılan isyan durumu "Asliye Hukuk Mahkemesi" öyküsünde de karşımıza çıkıyor ve bir nevi hayat yargılanıyor. İffet karakteri; yıllarca isminin altında ezilmiş, istediği gibi yaşayamamış bir karakter olarak karşımızda. Toplumun, bir bebek olduğunda ismiyle yaşasın görüşü bu noktada eleştiriliyor. İsmi'nin ağırlığı karşısında birey olamamış, hayal ettiği yaşamı sürememiş İffet'in ismiyle beraber hayatını da değiştirme mücadelesini aktaran öykü; gene kahramanın ağzından anlatılarak maruzatını bildiriyor. İffet de dört çocuğun ardından dünyaya gelmiş; özel bir istek değil. Bundan dolayı aile içinde çok da değer görmemiş bir karakter. İffet, karakteri ve çizilen aile durumuyla toplum nezdinde kız çocuklara ve ahlak görüşlerine dair güçlü bir eleştiri getiriyor yazar. Cenazedeki ritüeller, ölünün vücudu alakalı durumlar dahi *ahlak* kavramı altında ele alınır öyküde. İffet'in adının, eline erkek eli değmemiş büyük teyzeden gelmesi ve ömrü boyu onun gölgesinde yaşamaması, *-aile anlatıları, büyük teyzenin fotoğrafının kızın odasına asılması-* karakterin ruhunda bir isyan başlatmıştır. Bu durum, karakterin ruhuna o kadar etki eder ki erkek arkadaşıyla cinsel bir ilişki yaşayamaz duruma gelir. İffet kavramı, âdeta bir bekâret kemeri olmuş; o kemerle karakteri boğmuştur. Karakterin ruhunda başlayan bu isyan, onu harekete geçirmiş ve adını değiştirmek için mahkeme

salonunda öyküsünü yaratmıştır. Ana kurgusu, dili, işlediği meselelerle son derece güçlü bir öyküdür.

Kahramanın sesinin hâkim olduğu öykülerden birisi de “Talih Kuşu”. Hayattan memnun olmama durumunu bu sefer de bir hastane öyküsüyle işliyor Nurhan Suerdem. “Sonunda gelebildim. Otobüs, metrobüs derken şükür tek parçayım. Başım çatlıyor. Nörolojiyi bulmalıyım önce.” sözleriyle başlayan öykü, okurunu direkt olarak atmosferinin içine alıyor. Suerdem, okurunu direkt öyküsüne yerleştiren bir yazar. Kahraman, anlatıcıyı çok iyi kullanıyor. Öykü dili, işlediği konuya uygun bir şekilde oluşuyor. Hasta telaşının ve o anların dilini yakalamayı başarıyor. Kalabalık bir hastane ortamında telaşla gideceği polikliniği arayan karakter, hasta psikolojisiyle *-kendini iyi hissetmek için-* sürekli konuşup etrafına dair çıkarımlarda bulunuyor. Kadın problemi bu öyküde de hâkim. Zira fenalaştığını düşünen diğer insanlar yardım ettiği zaman: “Bekâr mısın? Al işte kocası bir şişe su aldı, artık bedelini bütün hayat hikâyemi anlatarak ödeyeceğim. Çattık. Bekâr değilim desem, kocan nerede diye soracak. En iyisi geçiştirmek.” Doktor bekleme sürecinde karşılaştığı insanlar üzerinden toplumsal rolleri sorguluyor, kadının yalnızlığına karşı toplumsal bakış açısını işliyor yazar. Anlatıcı üzerinden evlenen, sadece kocasıyla övünen kadınları da eleştirmekten geri durmuyor. Bu noktada karşılıklı bir savaş mevcut. Ancak kahraman anlatıcı, *-tıpkı yalnız balina gibi-* sadece kendine yorum yapıyor. İçinde ne isyan başlarsa başlasın dışarıda yalnız kalmış, ötekileştirilmiş vaziyette. Zaten dışarıda da herkes kendi derdiyle meşgul. Hâl hatır

sormalar bile sırf kendi derdini anlatmak için. Hâl böyle olunca Suerdem’in karakterleri en çok iç sesleriyle varlar.

Suerdem’in diğer öykülerinde de yalnızlaştırılmış, ötekileştirilmiş insanlar *-genellikle kadınlar-* mevcut. Gündelik yaşam sürüp giderken hayat karşısında beklentileri yerine gelmemiş, birey olma fırsatı tanınmamış, emeklerin karşılığını alamamış, tüm bunlara rağmen kan kusup kızılık şerbeti içtim demiş insanlar. İçlerinde isyan kıvılcımları taşısalar da bunu bir karakter dönüşümü ile taçlandıramıyorlar. Bir maruzatları var; tabii o maruzatı soran olursa. Görülen o ki kimse sormayacak; hayatın gürültüsünde içindeki ukdelerle yok olup gidecekler.

Suerdem; toplumsal meseleleri, politik görüşleri öykülerine nahif bir şekilde yerleştirmeyi başarıyor. Bu yüzden de yazdığı öyküler, gündelik dertler üzerine kurulsun da ağır bir yük taşıyorlar. Bilhassa toplum nezdinde kadına bakış, öykülerin merkezinde kendine yer bulmuş vaziyette.

Toplumun günden güne nefes almakta zorda bıraktığı bireylerin, dört yandan bireyin etrafını çeviren sistemin maruzatı bu. Bir maruzatı var herkesin ama bu maruzat sadece düşüncede. Yoksa dile gelmiyor.

Sonuç olarak kurgunun uyuşturduğu zihnimde, metin kendini bu yönlerden açtı. Her okurun zihninde yeniden yaratılacak ve her okurunda farklı bir biçimde karşılık bulmaya devam edecek.

Yalnızlığın sürecinde içindeki çığlıkları dışa vuramayan okurlara yani *Güçlü yalnızlığa!*